

REGERINGSRÄTTENS DOM

Mål nr
5721-08

meddelad i Stockholm den 18 juni 2009

KLAGANDE

AA

Ombud: Jan Andersson
Resurs Juridik
Sandbäcksgatan 5
653 40 Karlstad

MOTPART

Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen
Box 210
641 22 Katrineholm

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Kammarrätten i Stockholms dom den 24 juni 2008 i mål nr 8609-07, se bilaga

SAKEN

Arbetslöshetsförsäkring

REGERINGSRÄTTENS AVGÖRANDE

Med delvis bifall till AAs överklagande befriar Regeringsrätten honom från betalningsskyldighet såvitt avser åttio procent av beloppet.

YRKANDEN M.M.

AA yrkar att Regeringsrätten fastställer att han inte är

Dok.Id 73887

Postadress
Box 2293
103 17 Stockholm

Besöksadress
Wallingatan 2

Telefon
08-561 676 00
E-post: regeringsratten@dom.se

Telefax
08-561 678 20

Expeditionstid
måndag – fredag
08:00-12:00
13:00-16:30

återbetalningsskyldig för arbetslöshetsersättningen. I andra hand yrkar han att Regeringsrätten medger eftergift helt eller delvis.

Han anför bl.a. följande. Enligt Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringens (IAF) bedömning har han obehörigen uppburit arbetslöshetsersättning beroende på att han dels lämnat en felaktig uppgift genom att han i sin ansökan markerat att han inte bedrev studier medan han i verkligheten gjorde det, dels att han inte i sin ansökan intygat att han var beredd att avbryta studierna om dessa hindrade honom från att ta arbete. Det sagda kan uppfattas som att även enbart en felaktig uppgift angående studier – således inte avsaknad av studieförsäkringen – skulle vara tillräckligt för att ersättning utgått obehörigen och utgöra grund för återkrav. Han kan inte dela denna uppfattning. Om studierna i och för sig hade varit sådana studier som får bedrivas parallellt med arbetslöshetsersättning, har någon ersättning inte utgått obehörigen (härvid bortses från studieförsäkringen vid deltidsstudier). Om varje felaktig uppgift skulle innebära att ersättning utgått obehörigen, skulle rekvisitet ”orsakat” i 68 § lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring (ALF) vara obehövligt. Härmed måste avses att ersättningen inte varit sakligt motiverad. Endast bestämmelsen i 16 § 2 förordningen (1997:835) om arbetslöshetsförsäkring (ALFFo) om studieförsäkringen kan uppfattas som formaliakrav. IAF hävdar att ett intygande i efterhand skulle på ett menligt sätt påverka möjligheten att kontrollera att sökanden uppfyller kraven för arbetslöshetsersättning. Samma underlag för bedömningen föreligger dock, även om en prövning sker i efterhand. I praxis förekommer också att en sådan försäkringen bevisprövas och att man bortser från den sökandes försäkringen med påföljd att arbetslöshetsersättning inte medges parallellt med deltidsstudier, oavsett att dessa till sin art och omfattning är sådana att de i och för sig inte anses utgöra hinder. Med IAF:s uppfattning att studieförsäkringen ska lämnas senast i samband med ansökan om ersättning – dvs. när kassakort inges – kan studierna redan ha påbörjats och rentav avslutats. Med denna uppfattning kommer en retroaktiv prövning – i betydelsen efter att studierna har påbörjats – att ske. Det är vidare av betydelse att analysera vilken funktion en

studieförsäkraren har. Den sökande har ju redan försäkrat att han uppfyller grundvillkoren i 9 § ALF; att han kan och vill ta ett heltidsarbete och att det inte finns något som hindrar honom. Vidare synes förordningstexten i 16 § 2 ALFFo kunna uppfattas som att ett intygande krävs enbart i vissa fall, nämligen om studierna är sådana att de faktiskt kan hindra den berörde från att ta ett arbete. Han var inskriven för distansstudier vid Liber Hermods på grundläggande A-nivå. Studierna var helt och hållet internetbaserade. Han läste i egen takt och gjorde egna övningar på Internet efter avslutat kapitel i övningsboken. Kontakt med lärare togs om behov förelåg och kunde ske när som helst. Studierna innehöll inga gruppövningar och var inte terminsbundna utan kunde pågå hur länge som helst. Hel eftergift borde komma i fråga då arbetslöshetsersättning sakligt sett var motiverad om bara studieförsäkraren lämnats i rätt tid. Han har inte heller insett eller bort inse att de ringa studier han bedrev var sådana att han skulle meddela arbetslöshetskassan. Beträffande eftergiftsgrunden bör noteras att han vid tidpunkten för sin anmälan om arbetslöshet den 14 juli 2003 inte bedrev studier. Av samma skäl har han inte haft anledning att intyga att han var beredd att avbryta studierna eftersom dessa inte var aktuella vid den tidpunkten.

IAF bestrider bifall till överklagandet och anför bl.a. följande. I förarbetena till ALF (prop. 1996/97:107 s. 100 f.) har uttalats att det finns anledning att betona att rätten att studera under tiden med arbetslöshetsersättning är en ren undantags-situation. Sådana studier bör vara tillfälliga och kunna avbrytas när som helst till förmån för ett arbete. Den nuvarande bestämmelsen i 10 § ALF har sin motsvarighet i 4 § lagen (1973:370) om arbetslöshetsförsäkring. I förarbetena till en ändring i den lagen uttalades (prop. 1987/88:114 s. 34 f.) bl.a. att det i och för sig naturligtvis inte är fel att en arbetssökande tar till vara den arbetslösa tiden för att förbättra sina möjligheter på arbetsmarknaden. Detta får emellertid inte innebära att den sökande engagerar sig i aktiviteter som inverkar menligt på hans eller hennes möjligheter att söka och snabbt ta ett ledigt arbete. Studier kan lätt komma att bli ett hinder om de inte är av helt ringa omfattning eller kan bedrivas

under tid då de inte inkräktar på själva arbetssökandet. – För att undantaget i 10 § ALF ska kunna göras enligt 16 § 2 ALFFo måste samtliga villkor vara uppfyllda. Det tidigare arbetet får inte ha upphört på grund av studierna. Studierna får inte utgöra ett hinder från att söka och ta ett heltidsarbete. Den sökande ska intyga att han eller hon, för det fall studierna ändå skulle utgöra ett hinder för att ta ett arbete, är beredd att avbryta studierna. Detta intyg ska, när så är möjligt, inges innan studierna påbörjas, dock ska det inges senast när sökanden skickar in kassakort avseende den första veckan under vilken studierna pågår samtidigt som sökanden gör anspråk på arbetslöshetsersättning. De tre första villkoren framgår uttryckligen av författningstexten. Det fjärde villkoret framgår indirekt av systematiken i ALF, särskilt då 68 § ALF. I en del av de ersättningsärenden där intyget inkommit i efterhand, då studierna bedöms vara sådana att de typiskt sett utgör ett hinder från att söka eller ta ett arbete, skulle det ställa sig svårt att med nuvarande lydelse av 68 § ALF återkräva ersättning som utgått felaktigt. Detta skulle även medföra svårigheter att upprätthålla huvudregeln och leda till felaktiga utbetalningar eftersom även de som vid bedömningen inte anses ha skäl att få göra undantag från huvudregeln med en sådan ordning kan komma att uppbära arbetslöshetsersättning under tid som de deltar i utbildning. – För att försäkringen ska fungera som en omställningsförsäkring måste huvudregeln enligt 10 § ALF upprätthållas. För att undantaget i 16 § ALFFo inte i praktiken ska komma att utgöra huvudregeln måste det anses vara ett oeftergivligt formkrav att den sökande avger ett intygande i enlighet 16 § 2 ALFFo samt att intygandet i vart fall inte får inges efter det att sökanden skickat in kassakort avseende den första veckan under vilken studier pågår samtidigt som sökanden gör anspråk på arbetslöshetsersättning. – Genom att AA inte fullgjort sin skyldighet att inge det ifrågavarande intyget har han förorsakat att arbetslöshetsersättning utgått felaktigt. Vad han anfört utgör inte grund för hel eller delvis eftergift.

SKÄLEN FÖR REGERINGSRÄTTENS AVGÖRANDE

I 9 § ALF anges de grundläggande förutsättningarna för att en sökande ska ha rätt

till ersättning från arbetslöshetsförsäkringen. Såvitt nu är av intresse anges där att den sökande ska vara oförhindrad att för en arbetsgivares räkning åta sig arbete minst tre timmar varje arbetsdag och i genomsnitt minst 17 timmar i veckan. Sökanden ska vara beredd att anta erbjudet lämpligt arbete under tid för vilken denne inte anmält hinder som kan godtas av arbetslöshetskassan. Sökanden ska också vara anmäld hos arbetsförmedlingen och aktivt söka ett lämpligt arbete men inte kunna få ett sådant.

I 10 § ALF första stycket 1 föreskrivs bl.a. att ersättning inte utgår om den sökande deltar i utbildning. Med stöd av ett bemyndigande i samma paragraf har regeringen meddelat föreskrifter i ALFFo om att ersättning får lämnas till personer som deltar i utbildning. I 12 § föreskrivs att särskilda skäl att lämna ersättning finns bl.a. när arbetslösa deltar i de former av utbildningar som omfattas av 15–17 §§. I 16 § 2 föreskrivs att ersättning lämnas, om det tidigare arbetet inte upphörde på grund av studierna, till personer som bedriver studier på deltid, under förutsättning dels att studierna inte hindrar dem från att söka och ta heltidarbete, dels att de intygar att de är beredda att avbryta studierna, om dessa kan hindra dem från att ta arbete.

I 68 § första stycket ALF, i den lydelse som är aktuell i målet, anges följande.

Har någon genom oriktig uppgift eller genom underlåtenhet att fullgöra sin uppgifts- eller anmälningsskyldighet eller på annat sätt orsakat att ersättning lämnats obehörigen eller med för högt belopp eller har någon på annat sätt obehörigen eller med för högt belopp fått ersättning och har han eller hon skäligen bort inse detta, ska det som betalats ut för mycket betalas tillbaka. Detta gäller om det inte i det särskilda fallet finns anledning att helt eller delvis befria från betalningsskyldighet.

Reglerna i 68 § AFL avser alltså två olika typer av situationer. Båda gäller det fallet att någon har fått ersättning utan att ha rätt till det. Den ena situationen är att någon har orsakat att han eller hon har fått ersättningen, t.ex. genom underlåtenhet att fullgöra uppgiftsskyldighet. Den andra situationen är att personen inte har orsakat den felaktiga utbetalningen, men skäligen borde ha insett att den var

felaktig. I paragrafen föreskrivs slutligen att återbetalningsskyldighet inte föreligger, om det i det särskilda fallet finns anledning att helt eller delvis befria från återbetalningsskyldighet.

Av handlingarna framgår följande. AA gav in en anmälan om arbetslöshet, daterad den 14 juli 2003, och angav då bl.a. att han inte bedrev någon form av studier. Han uppbar arbetslöshetsersättning under tiden den 1 september 2003 – den 8 februari 2004. Fr.o.m. den 1 september 2003 bedrev han distansstudier med en omfattning om 25 procent, två timmar om dagen, på Liber Hermods Flexgymnasium. Han underrättade kassan om studierna den 3 mars 2004 då han gav in ett sådant intyg som avses i 16 § ALFFo.

Regeringsrätten gör följande bedömning.

Målet gäller i första hand frågan om AA är skyldig att betala tillbaks den ersättning han fått från arbetslöshetsförsäkringen, vilket förutsätter att han inte haft rätt till ersättningen. Om Regeringsrätten finner att han är återbetalningsskyldig, uppkommer frågan om det finns skäl att befria honom från denna skyldighet.

AA studerade och fick ersättning från försäkringen i drygt fem månader innan han intygade att han var beredd att avbryta studierna om dessa skulle hindra honom från att ta arbete. Han har alltså inte uppfyllt det formella kravet i 16 § 2 ALFFo och har därför inte haft rätt till ersättning från arbetslöshetsförsäkringen. Han är således återbetalningsskyldig.

Vid denna bedömning återstår frågan om det finns skäl att befria honom från återbetalningsskyldigheten. Det finns ingen anledning att ifrågasätta uppgiften att AA försökte få ett arbete och också skulle ha tagit det om han fått något. Han har alltså uppfyllt de grundläggande förutsättningarna i 9 § ALF för rätt till arbetslöshetsersättning, och han har varit beredd att avbryta studierna om dessa kunde hindra honom från att ta arbete.

Mål nr
5721-08

IAF har inte haft någon invändning mot studierna i sig. Mot bakgrund av det nu anförda anser Regeringsrätten att det finns anledning att delvis befria honom från återbetalningsskyldigheten.

Sten Heckscher

Marianne Eliason

Eskil Nord

Anna-Karin Lundin

Kristina Ståhl

Skiljaktig mening

se protokoll

Ulla Perttu

Föredragande regeringsrätts-
sekreterare

Avd. I

Föredraget 2009-05-27